

MOD DE GESTIONARE A PRODUSELOR AGRICOLE LA COMUNITĂȚILE GUMELNIȚENE NORD-DUNĂRENE

Ilie Ana*

Résumé: L'analyse des aménagements pour stockage et, surtout, des leurs capacité peut offrir des informations sur les modalités de gestion des produits agricoles des céréales. On s'arrête dans cet article sur les structures de stockage des communautés gumelnița – les fosse, des entrepôts/greniers, grands récipients en terre. En partant des données obtenues on essaye de faire la distinction entre stock alimentaire et stock des semences, entre l'espace privé et l'espace public.

Analiza amenajărilor pentru stocare, capacitățile acestor amenajări, considerăm că au un rol important în determinarea producției și a modalităților de gestiune a produselor agricole, cu precădere a celor cerealiere, fie în vederea consumului, fie prin rezervarea unei părți a producției pentru însămânțare. Pentru a urmări acest subiect am structurat lucrarea pe evidența diverselor amenajări pentru stocare, fără ca demersul a se dori exhaustiv în repertorierea acestora. Scopul a fost de a aduce în analiză acele structuri despre care există un minim de informație contextuală care să permită ulterior stabilirea rolului unei modalități de păstrare a cerealelor sau altele la nivel familial/privat sau la nivel macro-social, al întregii comunități.

Printre formele unor astfel de amenajări pentru stocare sunt gropile.

Astfel de structuri au fost descoperite în așezările de la Lișcoteanca III–Movila Olarului¹. În locuința nr. 2 din nivelul II (încadrat fazei A2 a culturii Gumelnița) a fost descoperită o groapă în formă de sac, considerată, datorită faptului că pe fundul acesteia au fost găsite boabe de grâu carbonizat, a fi fost o groapă de provizii a cerealelor. Complexe cu formă asemănătoare au fost descoperite în cele două nivele determinate aici și toate cele trei gropi au fost considerate structuri amenajate pentru păstrarea proviziilor. Diametrele la gură variau între 0,44 și 2,50 m, în jumătatea inferioară între 0,70 și 1,04 m și prezentau adâncimi de 1,30 -2,10 m.

Un alt complex de tip groapă a fost descoperit în locuința nr. 1 din primul nivel de locuire de aici, atribuit culturii Gumelnița, faza A1. Groapa, săpată ca un

*Complexul Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște, mail: ana_arheo@yahoo.com;

¹Harțuche, N., *Cercetările arheologice de la Lișcoteanca. Așezarea „Movila Olarului”, „Istros”, V, 1987, p. 7-89;*

puț, era cilindrică în secțiune, avea o deschidere la gură de 1,5 m, la mijloc și la fund de 1,10 m și o adâncime de 1,65 m. A fost lutuită, atât pereții cât și fundul, cu un strat de lipitură de 1,5 cm. Conținutul gropii era constituit dint-un strat de arsură gros de câțiva centimetri, apoi se aflau depuse câteva vase de dimensiuni mijlocii pictate cu dungi albe pe fond roșu, o placă romboidală de lut ars cu un simbol solar și două coliere din mărgelile tubulare din lut. Acest complex este dezafectat ca urmare a incendierii locuinței, resturi de pereții arși fiind găsite la mijlocul umpluturii gropii. Proba paleobotanică pare a proveni din acest complex, pentru că a fost constituită din pământ ars, cărbune și semințe², deși autorul descoperirii nu menționează nimic de semințe. A fost interpretată ca fiind o groapă de depozitare a unor obiecte casnice, poate cu caracter ritual, datorită inventarului, precum și faptului că este unică ca formă în cel două nivele ale așezării de aici.³ Totuși analiza carpologică pare a sugera că proviziile din groapă erau pentru consum, atâta timp cât există un amestec de trei specii de grâu - *Triticum dicoccum*, cu ponderea cea mai mare în lotul predat spre analiză, *T. aestivum* și *T. monococcum*, iar boabele speciei de *T. diccocom* dovedesc o mare variabilitate dimensională și a celor de *T. aestivum* amintesc de strâmoșul sălbatic. Și nimic nu ne împiedică să luăm în considerare faptul că aceste amenajări puteau servi, când nu erau pline, pentru depozitarea și altor obiecte.

Din păcate despre amenajarea interioară sau inventarul celor două locuințe unde s-au găsit structurile menționate nu știm nimic, ceea ce ne determină să presupunem că inventarul nu era special/exceptional și cu atât mai mult în favoarea afirmației de mai sus.

Dar astfel de structuri de tip groapă au fost descoperite și în alte cazuri. La Carcaliu, de exemplu, în locuința 1, este menționat a fi fost plasată lângă vatră și a fi adăpostit un vas de 80 cm înălțime⁴, iar în alte situri aceste gropi, prezente lângă vetre, sunt considerate a fi fost gropi menajere⁵. Sunt și alte situații menționate în bibliografie, de amenajări lângă vetre, capabile să stocheze cereale sau construite pentru depozitarea recipientelor din lut de mari dimensiuni, pentru stocarea de provizii; la Bucșani I, în locuința 9, sunt menționate două casete.⁶ Prima avea forma unui pion din jocul de șah, iar în cea de-a doua, construită ulterior, au fost găsite câteva greutatea de lut și fragmente din trei vase ceramice. De asemenea, la Năvodari, între peretele de nord și vatra adosată celui de est a fost cercetat un

² Cărciumaru, M., *Paleoetnobotanica*, Ed. Glasul Bucovinei Helios, Iași; 1996, p. 90.

³ Dacă considerăm această groapă ca fiind amenajată pentru păstrarea cerealelor, capacitatea sa de stocare acoperă un volum de 2,12 m³, deci cca. 1450 kg de grâu.

⁴ Lăzarcă, El., *Cercetări arheologice în stațiunea de la Carcaliu (jud. Tulcea)*, în „Peuce”, IX, 1984, p. 24.

⁵ Hartuche, N., *Complexul arheologic Brăilița*, Bibiotheca Thracologica, 2002, pag. 31.

⁶ Bem, C., *Special Type of Aeneolithic Dwelling. Unicum or Deficiency of Conservation*, în „Studii de Preistorie” I/2001, 2002, p. 162-163.

postament, iar pe acesta s-a observat o alveolare, urma fundului unui vas de mari dimensiuni.⁷

De remarcat faptul că în toate aceste cazuri enumerate, gropile, casetele sau vasele de provizii, chiar dacă unele prezintă capacități impresionante, sunt descoperite în interiorul locuințelor, într-un spațiu privat. Pe de altă parte, remarcăm o serie de structuri care prin plasarea lor lângă vatră sugerează eficientizarea activității de gătit și nu pot fi considerate recipiente de stocare propriu-zis a cerealelor. Sunt rezerve aflate la îndemână lângă vatră. Nu același lucru considerăm a fi gropile de la Lișcoteanca III, dar asupra acestui aspect vom mai reveni.

Amenajări de tip groapă sunt și cel trei complexe descoperite în nivelul Gumelnița B1 de la Morteni.⁸ Acestea prezentau forme aproape cilindrice, având diametre ce variau între 1,80 m și 2,10 m, și adâncimi de 1,00-1,20 m. Pentru impermeabilizarea, acestea au fost arse, iar fundul a fost lustruit. Într-unul din aceste complexe a fost descoperită o cantitate de 150 kg de mei putrezit. Proba oferită spre analiză carpologică a relevat faptul că există o mare cantitate de pleavă (90%)⁹. Aceste structuri, considerate gropi de stocare a cerealelor¹⁰ sunt descoperite în zona centrală a așezării, ceea ce l-a determinat pe autorul cercetărilor să susțină existența unei sistematizări a satului preistoric pe principiu centru-periferie, în zona centrală aflându-se gropile de provizii și cuptoarele, cu o utilizare comună pentru membrii comunității.

Aceasta este o diferență majoră între structurile de stocare enumerate până acum; gropile de provizii, în majoritatea cazurilor sunt amenajări interioare, iar conținutul acestor structuri făcea obiectul unei proprietăți individuale/familiale. În cazul amenajărilor de la Morteni, situația pare a fi diferită, dar nu trebuie neglijat faptul că aici cercetările au avut caracter de sondaj și deci nu cunoaștem totuși structura internă a așezării, tipul de organizare a acesteia, pe de-o parte, iar pe de alta, cercetările au fost efectuate într-o perioadă când nu exista conceptul de locuință neincendiată¹¹, și deci, există posibilitatea ca măcar o parte din structurile, considerate în aer liber, să fie de fapt amenajări interioare.

⁷ Marinescu-Bâlcu, S., Voinea, V., Dumitrescu, S., Haită, C., Moise, D., Radu Valentin, *Așezarea eneolitică de pe insula „La Ostrov”, Lacul Tașaul (Năvodari, Jud. Constanța). Raport preliminar – campaniile 1999-2000, în „Pontica” XXXIII-XXXIV, 2000-2001, p. 126.*

⁸ Diaconescu, P., *Cercetări arheologice în bazinul Mijlociu al Argeșului. Așezarea eneolitică de la Morteni, jud. Dâmbovița, în „Valachica, Studii și cercetări de Istorie”, 10-11, 1978-1979, 103.*

⁹ Cărciumaru, M., *Op. cit.*, p. 91;

¹⁰ Capacitatea unei astfel de gropi este de 1700 l = 1100 kg.

¹¹ Existența unor locuințe neincendiate a fost probată de rezultatele cercetărilor desfășurate în tell-ul de la Hârșova (vezi Popovici, D., Rialland, Y., *Viața pe malul Dunării acum 6500 de ani*, plachetă de expoziție; 1996, Edition Caisse national des monuments historique et des sites, Paris;)

Un alt tip de amenajări pentru stocare sunt cele construite, de tip siloz/hambar. Datorită capacităților mari de stocare a acestor structuri, rolul lor era pentru păstrarea rezervelor vegetale, cu precădere cereale, aparținând întregii comunități.

În nivelul II din tellul nr. 1 de la Teiu (încadrat în faza Gumelnița B1), amplasat în lunca râului Mozacu, au fost cercetate două locuințe incendiate considerate a fi avut în interior amenajări care au servit la depozitarea cerealelor. Este cazul locuințelor nr. 2 și 3, care aveau următoarele dimensiuni; L2 a fost delimitată ca având laturile de 2,5x1,75 m, iar L3 a fost considerată a fi avut 4,5x3 m; ambele erau orientate sud-nord. Pe latura de sud se aflau intrările (pentru locuința 2 intrarea avea o lungime de 0,50 m, iar în locuința 3 intrarea avea 1,30 m lungime), iar structurile de combustie ar fi fost amplasate la exterior. În L2, structura de depozitare a vegetalelor era amplasată în colțul de sud-vest; distanța de la colțul locuinței până la stâlpul ușii este cca. 1 m, aceasta fiind lățimea silozului, iar lungime era de 1,60 m. În L3, acesta era lipit de peretele nordic și cel vestic și avea dimensiuni mult mai mari (cca. 3x2 m).

Dacă două laturi erau comune cu cei ai pereților locuințelor, celelalte erau amenajate pe același principiu, în tehnica paiantei. Aceste construcții au fost considerate a fi fost înalte, de tip hambar/siloz, capabile să adăpostească cele 2000 kg de cereale descoperite.¹² Calculând capacitățile celor două hambare, la o înălțime a locuinței de 2 m obținem următoarele rezultate; pentru hambarul din L2 un volum de 3,2 m³ și o capacitate de 2100 kg, iar pentru cel din L3, la un volum de 12 m³ o capacitate de stocare de 8400 kg. Dacă ambele hambare au avut fost proiectate pentru a stoca doar cereale, acest lucru presupune, considerând o medie a producției la ha de cca. 400-500 kg¹³ (R. W. Dennell, D. Webley, 1975), existența unui teren agricol exploatat de comunitatea respectivă de cel puțin 21 ha, într-un singur an.¹⁴ Cele 10600 kg de cereale la un consum mediu anual de 250 kg *per capita* ar fi asigurat necesarul de proteine pentru 42 de locuitori. Continuând acest tip de analiză, având în vedere că aici au fost identificate 5 locuințe, rezultatul – 8 - reprezintă numărul mediu de membrii ai unei familii.

Prezența unor hambare sau a unor cutii atât de mari pentru depozitare rămîne, până în momentul de față, singulară în arealul gumelnițean nord-dunărean. De asemenea, și cantitatea de cereale rămîne ca o descoperire excepțională, în arealul gumelnițean.

¹² Nania, I., *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, în „Studii și Articole de Istorie”, IX, 1969, p. 12-14.

¹³ Dennell, R. W., Webley, D., *Prehistoric Settlement and Land Use in Southern Bulgaria*, în Higgs E. S. (editor) „Paleoeconomy”, Cambridge, 1975, p. 106.

¹⁴ Teritoriul de exploatare a resurselor alimentare, pentru această comunitate, calculat la o rază de 2,5 km față de așezările din jur – Morteni, Teiu, nr. 2 și Negrași, cu condiția ca aceste așezări să fi fost contemporane, cum pare a fi cazul, ar fi fost de cca. 1260 ha. La modul teoretic, considerând că această suprafață nu este acoperită și de păduri și că există o rotație a culturilor, altă parcelă în fiecare an, teritoriul ar fi putut fi exploatat aproape 60 de ani.

Dar o discuție asupra importanței acestor structuri de stocare considerăm că ar putea fi utilă în a lămuri modul de gestiune al produselor cerealiere la nivelul unei comunități. Locuințele în care au fost găsite aceste amenajări, ca de altfel toate locuințele din așezarea fortificată de la Teiu sunt de dimensiuni mici și foarte mici pentru media locuințelor existente în cultura Gumelnița, iar ca mod de compartimentare a spațiului, mai bine de $\frac{1}{3}$ din spațiul locuințelor cu hambar este destinat acestor structuri. De asemenea, sunt diferențe în modul de organizarestructurare a spațiului interior pentru crearea acestor hambare. Pentru L2, acesta este amplasat imediat după ușă, stânjenind accesul către fundul camerei; în al doilea caz, spațiul pare mai bine organizat, hambarul ocupând partea din fundul camerei, accesul fiind în acest al doilea caz mai facil către toate colțurile locuinței. Din păcate nu există mențiuni asupra artefactelor, dacă există sau nu, în cele două cazuri, și cum erau ele distribuite; părerea noastră este că aceste construcții, interpretate drept locuințe, cel puțin în cazul L2 suntem aproape sigur, nu îndeplinesc condițiile pentru despășurarea unei vieți domestice. Pe de altă parte, așezarea are dimensiuni mici și un mod de organizare intern diferit de ceea ce cunoaștem pentru alte așezări gumelnițene, cum ar fi așezarea de la Lișcoteanca III, nivelul Gumelnița A2 sau de la Căscioarele, nivelul Gumelnița B1¹⁵.

În nivelul II de la Teiu, tell nr. 1 au fost identificate doar 5 „locuințe” (cele două cu hambare, grupate în aceeași zonă cu o a treia care are dimensiunile de – 2,5x2 m, iar pentru restul locuințelor nu sunt date dimensiunile), o bună parte a suprafeței fiind considerată a fi fost ocupată de construcții de cult. De altfel, și autorul considera că așezarea are o funcție specială; fiind fortificată, ar fi servit drept loc de refugiu pentru comunitatea amplasată, de fapt, pe terasa din apropiere. Din pacate, așezarea a fost cercetată integral, materialul arheologic nu este publicat, iar situl de pe terasă distrus de lucrări de modernizare.

Am dori să discutăm, de asemenea legat de acest aspect al modalităților de stocare și gestiune a resurselor, despre ceea ce în literatură este întâlnit drept „locuința – moară”, locuința nr. 1 din nivelul III din așezarea de la Medgidia.¹⁶ Este o locuință mare, de cca. 80 mp, bicamerală, semidecomandată, orientată S-N (fig. 1). În camera mare (8x6 m), a doua din punct de vedere al accesului, au fost găsite pe lângă peretele de V cinci vase mari de provizii (înalte de 95-110 cm, cu diametrul maxim de 80-90 cm), iar de-a lungul peretelui de est alte trei vase mari de provizii. În aceeași încăpere, în zona centrală s-au găsit două amenajări pentru râșnit (în ambele cazuri pietrele de râșnit sunt delimitate de gardină și amplasate pe câte un postament de lut). Prima amenajare avea două compartimente pentru pietrele de râșniță. Pietrele au dimensiuni diferite, una are 130x50 m, iar a doua 62x44 cm, dimensiunile compartimentelor fiind mai mari și prevăzute cu mici șanțuri (6-8 cm adâncime) de jur împrejurul pietrelor. Pe latura dreaptă a acestei

¹⁵ Dumitrescu, V., Căscioarele, *A Late Neolithic Settlement on the Lower Danube*, în „Archaeology”, vol.18, no.1, 1965, p. 34-40;

¹⁶ Harțuche, N., Bounegru, O., *Săpăturile arheologice de salvare de la Medgidia, jud. Constanța. 1957-1958*; în „Pontica” XXX, 1997, p. 17-104;

amenajări se află, prinsă în structura podinei, dar la exterior, un fragment de râșniță de mână; pe acesta se aflau fragmente dintr-un vas de mici dimensiuni cu boabe de grâu. La o distanță de 25 cm spre nord, în fața râșniței, se afla o piatră de râu, lungă de 38 cm și lată de 15 cm, considerată a fi servit drept scaun. A doua structură pentru râșnit a fost amenajată pentru o piatră cu dimensiunile de 63x36 cm. Interesant că sub această râșniță se află o placă de gresie, încorporată în postament, care oferă un plan înclinat piesei active, spre interiorul amenajării. În această cameră se găsește o vatră, situată spre colțul de nord – est, iar în spatele vetrei, pe lângă peretele de nord sunt vase de mici dimensiuni; în colțul de nord-est sunt 20 de greutatea de lut pentru plasa de pescuit, trei lame de silex, un toporaș plat și trei frecătoare.

Prima cameră, mai mică (8x4 m), prezintă în colțul de nord-vest o vatră; aceasta este singura amenajare din această cameră, în jurul ei fiind descoperite resturi osteologice (oase de animale, păsări și pește), 30 de piese de silex și câteva vase de mici dimensiuni. Remarcăm faptul că cele două intrări nu sunt în ax, ceea ce a determinat rezervarea unei zone de tranzit/acces late spre camera a doua, și deci limitarea utilizării camerei doar la un sfert, partea din stângă intrării, unde se află și vatra. Datorită faptului că astfel de amenajări pentru râșnit nu au mai fost descoperite în arealul culturii Gumelnița, precum și asocierea acestora cu vaselor mari de provizie l-au determinat pe autorul descoperirii să considere că această locuință a deservit comunitatea, îndeplinind rolul de moară.

Existența unui astfel de loc specializat, construit pentru satisfacerea, pentru întreaga comunitate, a unui anume tip de serviciu ridică câteva semne de întrebare referitor la modul de gestiune a resurselor agricole. Prezența vaselor de mari dimensiuni alături de structurile de râșnit sugerează, nu numai organizarea unui serviciu pentru întreaga comunitate, ci și faptul că, în mod concomitent, se făcea accesul la resursele comune. Se ridică întrebarea dacă acest acces la resursele vegetale era controlat, restricționat în vreun fel și evident, cine ar putea controla acest acces și la ce mod? Dacă încăperea mare, care adăpostea amenajările speciale, pare a deține funcție socială comună, aici sunt prezente anumite artefacte care par a sugera și o utilizare individuală. Sunt greutatea de la plasa de pescuit din camera mare, în primul rând, care nu au ce căuta într-o locuință – moară; despre primul spațiu putem spune că are un caracter privat obișnuit. Prezența vetrei, a resturilor menajere, chiar și a celor 30 de piese de silex (despre tipurile acestora nu există nici un fel de mențiune) - în condițiile în care această așezare pare să prezinte lotul cel mai însemnat de piese litice cioplite, peste 1000 de piese - par a fi caracteristicile unui spațiu privat. De asemenea, calculând capacitatea maximă de înmagazinare¹⁷ a celor 8 vase mari de provizii obținem o cantitate de cca. 1200 kg.

¹⁷ Volumul (în litri) la un vas, calculat în funcție de dimensiunile date pentru Vas 1 (H=92 cm, d. gură=40 cm, d. max.=82, d.fund=32), este de 195, 38 l (fig. 1/4). Calculul volumului s-a făcut considerând vasul un cilindru cu raza medie (formată de cele trei raze date la gură, în zona de maximă extindere a vasului și la fund) cu formula $\pi R^2 h$. Acest volum exprimat în l corespunde la cca. 140 kg cereale.

de cereale¹⁸. Considerăm necesar a menționa faptul că în locuința 3 din același nivel III au fost descoperite 5 vase de forma și dimensiunile celor găsite în locuința considerată moară. De asemenea, și aici este menționată o râșniță de mână fixată pe postament. Acest lucru relativizează importanța acordată locuinței nr. 1 de la Medgidia, cel puțin a posibilității de a fi unicul depozit de cereale din așezare. Singurul impediment în a considera depozitul de vase din locuința 1 din nivelul III de la Medgidia ca având un caracter privat este faptul că, așa cum este organizat spațiul interior în cele două camere conform planului acestei locuințe, lipsește zona destinată odihnei.

Totuși pentru a sublinia complexitatea unor situații aducem în discuție și descoperirea de la Sultana, din anul 1982, a unei case fără structură de combustie, de dimensiuni foarte mici (2,80x1,70 m), al cărei inventar constă în 5 vase mari de provizii (fig. 2), 4 castroane bitronconice mici, 7 râșnițe, frecătoare, 4 săpăligi de os?, o greutate de plasă cu un semn distinctiv în formă de cruce.¹⁹ Această casă a fost considerată o anexă pentru păstarea și măcinarea cerealelor. Nu sunt ilustrate decât vasele de provizii pentru care am făcut calcule. Cantitatea totală de cereale (cu condiția ca toate tipurile de vase să fi avut acest rol) nu depășește 100 Kg.²⁰

Pentru susținerea unei capacități mari de stocaj în vase de provizii în cazul locuințelor gumelnițene sunt și rezultatele cercetărilor din ultima vreme; astfel se confirmă, în mai multe cazuri, existența într-o locuință a unui număr de peste 50 – 60 de vase de diferite forme și dimensiuni.²¹

Însă analiză capacității de stocare în recipiente din lut existente într-o locuință nu poate fi dusă mai departe, pentru că deocamdată nu există, fie și pentru o singură așezare, publicate formele ceramice pe complexe (locuințe). Considerăm că ar trebui urmărit dacă la nivelul unei așezări există diferențe cantitative și calitative în ceramica descoperită în diversele locuințe.

Concluzionăm, cu toate că amenadamentul de mai sus poate schimba modul de interpretare al datelor existente până acum dacă se demonstrează că astfel de locuințe nu sunt o excepție, cu observația că pare a se contura, la nivelul modului de stocare a produselor agricole corelat cu datele oferite de contextul

¹⁸ Această cantitate putea asigura necesarul de calorii și proteine pentru un an al unei familii de 6-7 membrii (pentru o populație a cărei subzistență este asigurată în mare parte de cereale). Pentru o persoană, minimum anual de cereale pentru consum a fost estimat la 210 kg (R. Dennell, D. Webley, *Op. cit.* pag. 106).

¹⁹ Isăcescu, C., *Săpăturile de salvare de la Sultana com. Mînăstirea, jud. Călărași*, în „Cercetări arheologice”, 7, 1984, p. 27-43; .

²⁰ Volumul calculat pentru vas 1 este de 44 l, pentru vas 2 de 26,8 l, pentru vas 3 de 14 l, pentru vas 4, 10,6 l, iar pentru vas 5, 22 l. Total capacitate 117,4 l.

²¹ Andreescu, R. R., *Locuință neolitică excepțională la Sultana, jud. Călărași*, <http://www.cimec.ro/Arheologie/descoperi/sultana/sultana.htm>; Bem, C., *Raport preliminar –Bucșani - La Pod. Campania 2000*, <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2001/cd/index.htm>; Popovici, D., Vlad, F., Torcică, I., Bănoiu, D., *Gumelnița pottery from Bordușani Popină. Case study* în Dragomir Popovici, (editor) „Archaeological Pluridisciplinary Researches at Bordușani-Popină”, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, p. 9-33;

arheologic, două tipuri de proprietate. Una individuală, și nu luăm în considerare decât situația de la Lișcoteanca III (gropile aflate în locuințe) sau anexa de la Sultana. Este posibil ca și la Morteni să fie aceeași situație ca la Lișcoteanca, a unor gropi în interiorul unor locuințe neincendiate care nu au fost sesizate la momentul respectiv. Capacitatea de stocare variază de la 100/150 kg²² la 1400 kg. Cel de-al doilea tip de proprietate este cel „în comun”, cum par a sugera situațiile întâlnite la Teiu și Medgidia. Capacitatea de stocare calculată pentru cele două hambare de la Teiu este de 10500 kg, iar la Medgidia de numai 1200 kg.

Asupra acestei a doua formă de proprietate, poate cea mai interesantă, nu putem să detaliem pentru că modelul de publicare a datelor arheologice nu permite analize statistice cantitative și calitative pe diverse tipuri de artefacte corelate cu modul de amenajare și organizare a așezărilor pe orizontală.

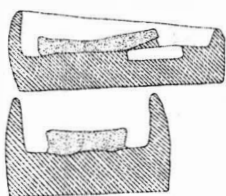
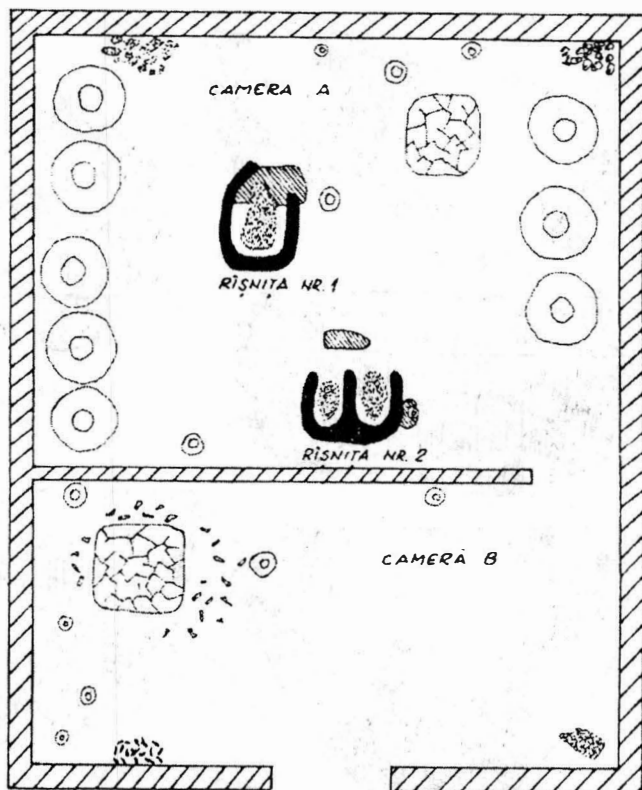
Mai remarcăm faptul că nu sunt deosebiri majore a tipului constructiv utilizat pentru casele care adăpostesc structuri de stocaj și locuințele; din punct de vedere al dimensiunilor sunt, aparent, două categorii – casele de mici dimensiuni – silozurile, ca la Teiu sau Sultana, și locuințele normale ca dimensiuni, dar în care sunt prezente structuri mari pentru depozitare, ca la Lișcoteanca sau Medgidia.

Din punct de vedere strict al capacităților de conservare a cerealelor observăm că numai la Teiu există structuri grupate capabile să acopere necesarul întregii comunități, în restul cazurilor, capacitățile, care au o medie de 1200-1300 kg, par a reprezenta producția obținută de o familie.

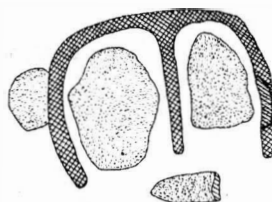
²² Această cantitate ar corespunde rezervei minime necesare pentru înșămânțarea unui ha (Dennell, Webley, *Op. cit.*, 1975, p. 106), deși actualmente pentru înșămânțarea unui ha cu grâu este necesară o cantitate de 260-300 kg.

LEGENDA

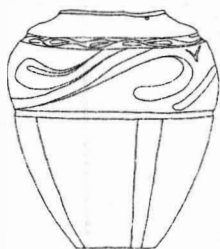
- ⊗ VATRĂ
- ☼ RÎȘNITĂ
ȘI FRĂCĂTOR
- PIASTRĂ
- ⊙ VAS
- ⚡ PIECE DE SILEX
- ☼ CASE
- 80 GREUTĂȚI
DE PLASĂ

1

2

3

4

Fig. 1 – Locuința – moară (L. 1) de la Medgidia (după Hartuche, Bounegru, 1999);
1. secțiune longitudinală și transversală prin râșnița nr. 1, 2. detaliu râșnița nr. 2;
3. vas nr. 1; 4. vas nr. 2

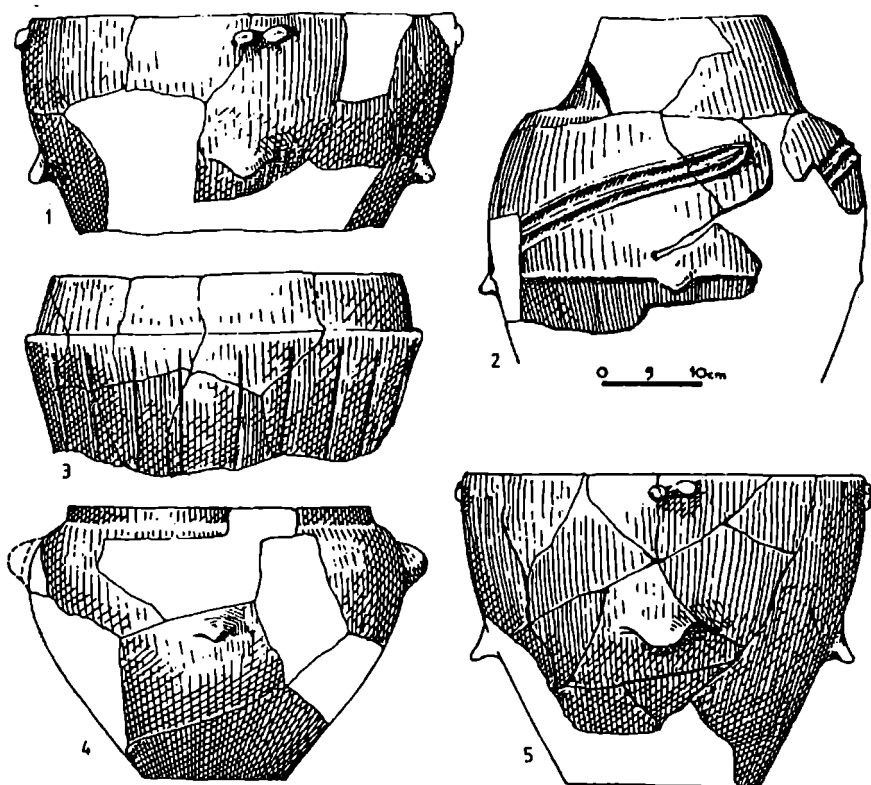

Fig. 2. Vasele de provizii din locuința nr. 2 de la Sultana
(după Isăcescu, 1984)